

Artistiek Pedagogisch Project

Academie Berchem
Lagere graad

*Als er maar één
waarheid bestond,
zou men niet hon-
derd afbeeldingen
van hetzelfde thema
kunnen schilderen.*

Picasso

In onze kindertijd gebeuren er kleine dingen die we blijven herkennen en herinneren. Dat kan een geur, een geluid, een kleur, een smaak of een gevoel zijn. Dat kan een woord, een zin, een verhaal of een beeld zijn.

We hopen dan ook dat onze leerlingen de tijd op de academie met zich mee blijven dragen, dat hun belevenissen op de academie zullen blijven nazinderen. Tot later, veel later misschien wel ...

Het is een boeiend en fijn project om als leerkracht de kinderen stap voor stap te laten kennismaken met de wereld van de kunsten, waartoe we zelf behoren.

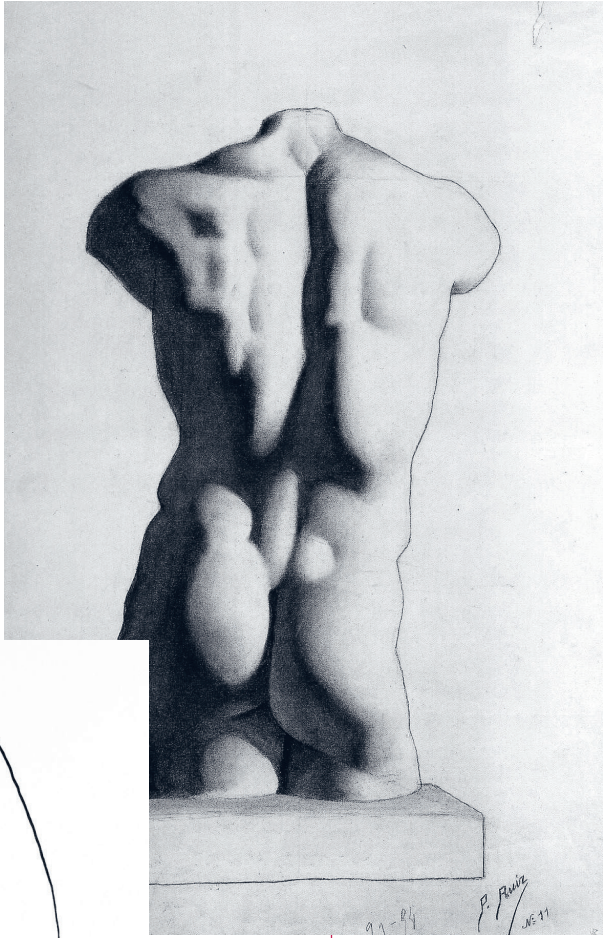
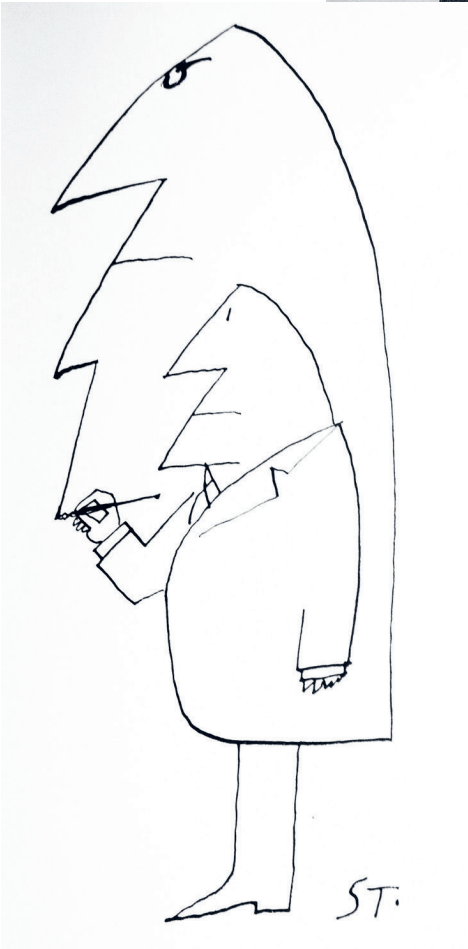
Als leerkrachten, ‘meesters’ of ‘inspirators’ zijn we de aandrijfriemen* van het artistieke leerproces. Daarnaast kunnen we ook ‘de onwetende meesters’ zijn: we leren graag van de kinderen en laten ons graag verrassen door hun zienswijze en aanpak!

In dit Artistiek Pedagogisch Project vertellen we hoe we te werk gaan.

*Een aandrijfriem is een type vermogensoverbrenging. Eén of meer riemschijven kunnen aangedreven worden door één of meer aandrijfschijven.

Riemen produceren weinig trillingen en stoten, en aldus weinig lawaai.

Saul Steinberg

Pablo Ruiz Picasso

Omdat de (artistieke) ontwikkeling van een kind een complex gegeven is, bouwen we dit Artistiek Pedagogisch Project op aan de hand van enkele belangrijke pijlers:

- onderzoeken
- verbeelden
- vakmanschap
- dialoog
- tonen

Deze competenties bieden ons een houvast. Ze maken het mogelijk om de ontwikkeling van een kind samenhangend en overzichtelijk te schetsen. De eerder strakke opdeling in categorieën vertaalt zich in de praktijk als een kluwen van eigenschappen en verworvenheden die nauw met elkaar verbonden en overlappend zijn.

De pijlers zetten ons aan om naast de ontwikkeling van het kind, ook onze atelierwerking en eigen werkwijze te bekijken in al haar facetten. Naarmate we het kind beter leren kennen, komen er karakteristieken aan het licht waarop we kunnen inspelen en die we versterken. We kijken naar aanleg, aandachtspunten, sterktes en houding.

We werken aan een brede basis met aandacht voor *hoofd, handen en hart*. Ons vastpinnen op deze competenties doen we niet.

Kinderen met een minder sterke interne motivatie maken kennis met een uiteenlopend aanbod van materialen, technieken, visies en methodes. Kinderen met een sterkere innerlijke drive en zin krijgen de kans zich te verdiepen.

De evolutie van kinderen is persoonlijk, niet gebonden aan strakke einddoelen en gericht op een harmonieuze totaalontwikkeling. Dit

gebeurt in alle jaren, op verschillende terreinen en is aangepast aan de individuele mogelijkheden van het kind. Ze wordt geïntensifieerd naarmate de kinderen ouder worden of langer les volgen.

Spiraalsgewijs wordt er jaar na jaar gewerkt aan een solide en rijke basis waarbij het kind meer zelfstandigheid in denken en doen ontwikkelt, vaardiger wordt en meer kennis opdoet.

Kinderen krijgen de kans te ontdekken wat hen boeit en drijft. Op een uitnodigende manier krijgen ze 'voedsel' aangereikt dat door sommigen erg lekker wordt bevonden, voor anderen vreemd van smaak is en enkelen helemaal niet lusten (en alle gradaties daartussen). We proberen kunst te laten doordringen in hun persoonlijk leven en nog lang te laten nazinderen of beter: 'na te smaken'.

Wij serveren gezond, lekker, gevarieerd, vitaminerijk, energiek, voldoende, smaakvol en voor ieder-wat-wils voedsel!

Steve Frykholm

Onderzoeken

---

observeren & analyseren
proces, herhaling
sterktes, zwaktes kennen
en te benutten
toeval
bewust kiezen, aandacht
spelruimte
stilstaan
opmerkzaamheid
blij, plezier
creativiteit
fascinatie, verwondering
vallen/opstaan
experiment, durf
open blik / blik verruimen
intrinsieke motivatie
leren uit ervaring

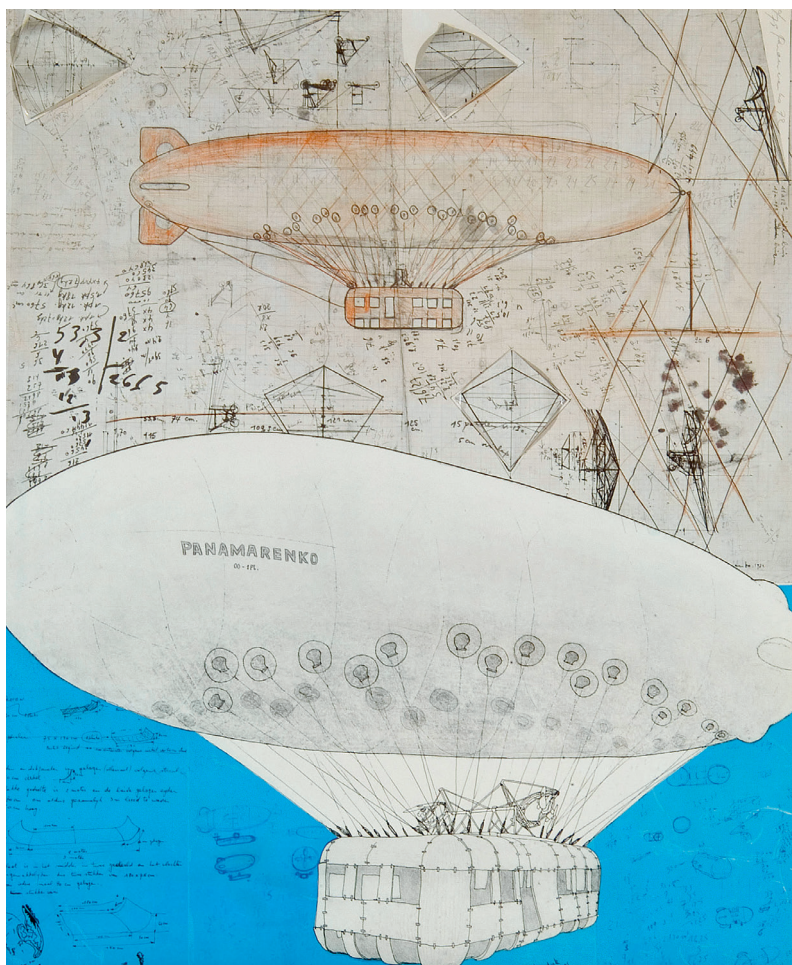

David Hockney

Open blik

In eerste instantie kijken we samen met de kinderen naar de dingen om ons heen, met verwondering en open blik. We praten, wisselen ervaringen en bevindingen uit. We delen hindernissen, plezier, tips, weetjes over materiaal en techniek. Je kan altijd bijleren van anderen.

We reiken de omkadering en de middelen aan om nieuwe dingen te proberen en te ontdekken. We stimuleren kinderen om over het muurtje te kijken en het vertrouwde te durven loslaten. We laten hen verder zien dan dat wat voor de hand ligt. Zo proberen we clichés te ontcrachten.

Panamarenko

*“Ik heb een hele les
zitten klungelen en
prutsen, maar
volgende week
weet ik precies hoe
ik het ga doen.”*

Etienne

Proberen

We stimuleren zelfstandigheid en het zoeken naar oplossingen. We proberen, oefenen en verfijnen in een aangename omgeving waar kinderen naar hartelust kunnen onderzoeken en experimenteren. Ze leren ontdekken door spel, experiment, via technieken, dialoog en evalueren. We reiken het kader en de middelen aan om op ontdekking te gaan. We ondersteunen hen bij het maken van keuzes. Opdrachten worden voor iedereen toegankelijk gemaakt.

“Wat is het nut van deze opdracht?”

We laten hen vormgeven op een andere manier dan ze gewend zijn. Dit trachten we te bereiken door hen te prikkelen met specifieke opdrachten en werkvormen. Zo gaan we met de kinderen op zoek naar hun sterktes en talenten.

Colette

Werner Cuvelier

Evalueren

Evalueren is terugkijken naar dit hele proces, met aandacht voor elke stap. Dat doen we vanuit de aard van een werk om zo een eigen standpunt in te nemen en een waardering te leren formuleren. Zo proberen we meningen als ‘mooi of lelijk’ en ‘goed of slecht’ te verruimen. Om tenslotte versted te staan van zichzelf en de ander.

We bespreken werken individueel en in groep, zo bedachtzaam en verstandig mogelijk. We bekijken werken naast elkaar of afzonderlijk. We filosoferen, reflecteren, vertellen over een werk. Wat ging goed? Wat zou je anders aanpakken? Wat maakt het bijzonder?

*“Mijn papa zei:
2 kleuren met elkaar
mengen, is dat alles
dat je deze les
gedaan hebt ?”*

Fleur

Mark Rothko

Verbeelden

---

focus
kijken
creatief denken
verwondering
plezier
fascinatie
passie
verbeeldingskracht
arbeid
werken
zin
prikkel krijgen en geven
persoonlijkheid
fideel
intuïtief
traditie
vakmanschap

Cindy Sherman

Meesterschap

De academie is een plek waar iedereen zichzelf kan zijn. Eigenheid en 'aandacht voor het andere' is intrinsiek verbonden met het kunstenaarschap. We maken de kinderen wegwijs in de wereld van de kunsten waartoe we zelf behoren.

Bij het vertrekpunt van dit traject staat het kind en zijn aanleg centraal. Het is onze bedoeling om samen met de kinderen hun 'eigen' beeldtaal te ontdekken en te voeden.

De inbreng van de kinderen zelf vinden we belangrijk. We stimuleren een persoonlijke aanpak, moedigen de eigenzinnige toets aan en juichen het verlaten van stereotypen toe.

Medezeggenschap in inhoud en uitvoering geeft voldoening bij de kinderen. We leiden dit in goede banen en laten hen proeven van de mogelijkheden om hun verbeelding optimaal in te zetten. Met gevarieerde resultaten tot gevolg.

“We hebben veel naar andere kunstenaars gekeken. Hoe zij een portret schilderen. Dat hebben we dan ook zelf geprobeerd op een plankje. Mijn mannetje lukte eerst niet. Ik had de kleuren op het plankje bovenaan gemengd en toen leek het wel een man met een vetkuif. Ik ben nadien terug opnieuw begonnen.”

Nona

Marcel Duchamp

Stapsgewijs, spiraalsgewijs

Keuzes maken is niet voor iedereen evident, vertrouwd of makkelijk. We bouwen dit langzaam op. Van het begin tot het einde van het schooljaar, jaar na jaar. Het is belangrijk om eerst te werken aan een basis waarop kinderen kunnen terugvallen.

Op eigen tempo en met ruimte voor persoonlijke inbreng komen de kinderen via een proces tot een resultaat dat hen voldoening en plezier geeft.

Deze manier van werken vraagt om grondige observatie, meer individuele begeleiding, differentiatie en overleg. Door te kiezen voor kleine klasgroepen maken we dit mogelijk.

Emotie

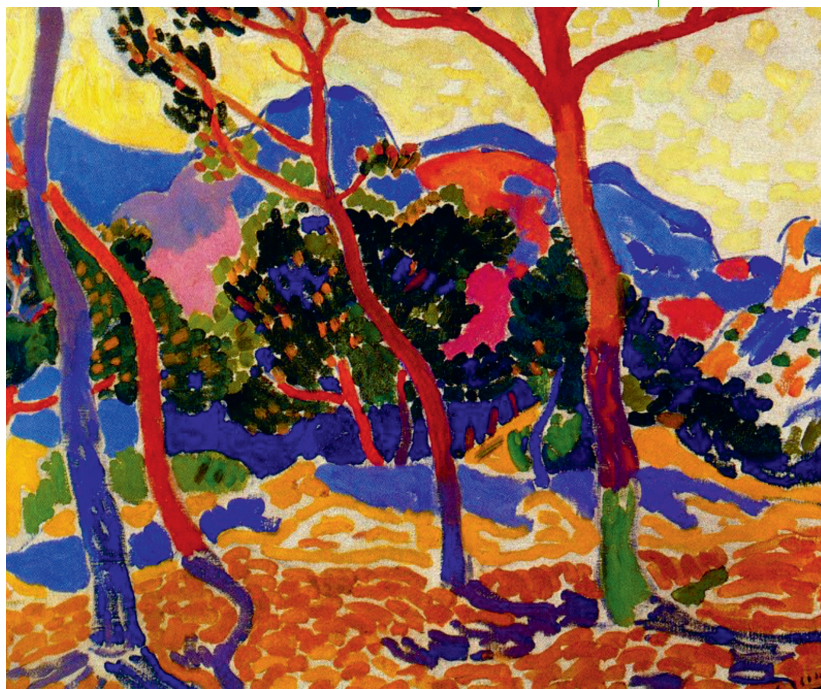
Prikkelen aan het begin van de les is van groot belang want het zet de verbeelding in beweging. Voldoende variatie zorgt ervoor dat alle kinderen zich aangesproken voelen.

We vertellen verhalen, wisselen ervaringen uit, ventileren zienswijzen en gewoontes. We tonen beelden, onderzoeken inspirerende voorwerpen, bekijken filmfragmenten, luisteren naar muziek en doen spelletjes. We scherpen onze aandacht ...

We vinden het belangrijk om kinderen te inspireren aan de hand van het werk van kunstenaars uit allerlei disciplines. Kunst kijken en beleven maakt ons immers rijker, confronteert, doet vragen stellen, brengt gesprekken op gang, maakt nieuwsgierig en opent deuren.

Ook toevallige prikkels zoals het weer, het licht, een geluid, een gebeurtenis, een voorwerp uit je broekzak, hebben hun invloed. Tijdens het werkproces blijven we de kinderen ondersteunen, aanmoedigen en uitdagen.

André Derin

*One eye sees,
the other one feels.*

Paul Klee

Vakmanschap

---

kennis verwerven
kennis inzetten
technieken toepassen
materiaalkeuze
materialen doorgronden
genietend bezig zijn
arbeid
afwerking
met zorg
met aandacht
met plezier
met voldoening
met liefde
attitude
tactiliteit

Rietveld & zonen

Werkhouding ontwikkelen

Vakmanschap uit zich in techniek en motoriek, behendigheid in het hanteren van materiaal en beheersing van de uitvoering. Hiervoor is oefening nodig: veel doen, proberen en eruit leren. We moedigen kinderen aan om met aandacht en geduld te werken. Een goede planning leren maken hoort daar ook bij. We stimuleren kinderen om door te zetten en geven hen af en toe het nodige duwtje in de rug. Met respect voor traditie en nieuwsgierig naar onderzoek herkennen we reeds gekende wegen en navigeren vanuit een veilige basis naar nieuwe terreinen.

Liefde voor het materiaal en het vak

Zorg dragen voor jezelf is belangrijk. We ondersteunen de kinderen in zorgzaam omgaan met anderen, het atelier en het materiaal. Elke docent straalt liefde uit voor het vak en

dat kan je horen aan de manier waarop er verteld wordt. We beleven samen plezier en voldoening in schilderen, tekenen, boetseren, ... Kortom: we genieten van het 'maken'.

Kennis van materiaal & techniek

Kinderen krijgen een brede waaier van materialen en technieken aangereikt, afgestemd op hun leervermogen en begripsniveau. Waar nodig geven we belangrijke informatie en tips (en soms zeggen we heel bewust niets). We laten kinderen zelf de mogelijkheden van materialen ontdekken en geven hen de kans te experimenteren. Opgedane kennis, vooral die uit eigen ervaring of zelfstudie, vormt een degelijke en betrouwbare basis. Deze kennis zal hen helpen om de komende jaren materiaalkeuzes te kunnen maken in functie van een idee of doel. We leren een kind kijken naar materiaal als een middel om zich uit te drukken. Zo leren ze inzien waarom ze soms beter kiezen voor zachte houtskool i.p.v. onuitwisbare inkt.

Maar dit is zo lastig!

Magritte

Traditie naast experiment

Een traditionele aanpak wordt afgewisseld met experiment en onderzoek. We werken aan een brede basis waarbinnen klassieke scholing evenwichtig samengaat met het ontplooiën van een natuurlijke aanleg of aard.

Vanuit waarneming ondersteunen we kinderen bij het zoeken naar verhoudingen, vormgeving, toonwaarden en tekenvaardigheden. Naast waarheidsgetrouw en technisch werken, wordt er evengoed ingezet op intuïtie, onderzoek en eigenheid. Een ongedwongen ontwikkeling van de eigen beeldtaal is be-

Francis Alÿs

langrijk. Van jongs af aan is er namelijk een eigen stijl merkbaar (lijnvoering, kleurgebruik, voorkeur materialen, formaat, ...) Met aandacht, respect en openheid wordt hierop ingespeeld.

Kinderen leren hun sterktes kennen en zoeken naar een werkwijze die hen ligt. Dit alles vormt een betrouwbare gereedschapskoffer. Daarnaast dagen we hen uit om dit af en toe los te laten.

Dialogo

---

feedback
mening vormen
mening onderbouwen
aandacht
stilstaan
belangstelling
gemeenschap
verbondenheid
empathie
zich inleven
helpen

Andrej Tarkovsky

Sol Lewitt

Sociale interactie

Het atelier is een warme ontmoetingsplek. Het sociaal-emotioneel welbevinden van ieder kind is er belangrijk.

Werken in groep is niet evident. We streven naar een rustig, comfortabel en open klimaat waarin kinderen zich geborgen voelen en de ruimte krijgen om te zijn wie ze zijn. Samenwerkingen en omgang worden toegejuicht maar niet geforceerd.

We proberen te begrijpen hoe anderen de dingen bekijken en beleven. Daarom staan we stil bij ieders persoonlijkheid en hebben we oog voor diversiteit.

Sanam Khatibi

Betrokkenheid

We werken aan betrokken- en verbondenheid met de anderen en de wereld rondom ons. Van 'ik' naar 'jij' tot 'wij'. We leren kinderen verbanden leggen tussen hun eigen werk en dat van anderen. Stapsgewijs.

Ervaringen en ideeën uitwisselen, luisteren, lachen, rust respecteren, overleggen en filosoferen zorgen voor een gepaste sfeer in het atelier. Een sfeer waarin elk kind zich goed voelt om zijn of haar ding te doen. Een plek waar we hard werken én samen ook heel veel plezier beleven!

*“Kan jij
me helpen,
want ik
doe alles
scheef.”*

Fleur

Communicatie

Kijken, spreken en luisteren naar elkaar is fundamenteel. We bekijken samen de creaties die gemaakt worden. Diverse werken worden naast elkaar getoond. Verschillen worden zo zichtbaar. Die worden aangestipt, besproken en gewaardeerd. Gevarieerde werken zijn een evident en logisch gevolg van het bonte gezelschap in het atelier.

We leren kinderen zichzelf te verwoorden en te uiten. Vanuit interesse en begrip kunnen we verder werken rond verscheidenheid en diversiteit.

Via communicatie en creatie (verbaal - non-verbaal – beeldend) leren we onze kinderen omgaan met de realiteit: een atelier telt een verscheidenheid aan karakters, culturele achtergronden, tradities, gewoontes, gevoeligheden, talenten en temperamenten.

In team

Jezelf onderscheiden en toch opgenomen worden in een groep is een moeilijke oefening die je op jonge leeftijd al voorgeschoteld krijgt en die nadien nog vaak terug komt.

In sommige ateliers kiezen we voor verticale leeftijdsgroepen. Zo kunnen de kinderen elkaar motiveren, prikkelen, inspireren en helpen. Het werkt aanstekelijk.

In een aantal ateliers begeleiden 2 docenten met een verschillende achtergrond en specialisatie samen een groep. Deze interactie is soms een uitdaging en zorgt tegelijkertijd voor een open klimaat.

De opdrachten zijn vaak een weerspiegeling van deze combinatie. Verschillende invalshoeken, werkwijzen, meningen en vakgebieden smelten samen.

Tonen

dialogoog
durf
aanwezig
schaamte overwinnen
presenteren
mening verwoorden
vertalen
relevantie
harmonie

Kerry James Marshall

Jezelf verwoorden

Niet iedereen vindt makkelijk de woorden om bijvoorbeeld een innerlijke gevoelswereld te omschrijven. Niet iedereen heeft hieraan behoefte of is er klaar voor.

Je werk toelichten kan toeschouwers helpen het werk te begrijpen. Mogelijk hun blik te verruimen. Het leert toeschouwers 'het andere' of 'ongewone' aan te voelen en het getoonde, de ander, de belevingswereld van een kind beter te begrijpen.

We helpen de kinderen op weg bij het vinden van woorden en reiken op ongeremde manier taal aan. We bekwamen hen in het verwoorden door te praten over ideeën, werkwijzes, doelen en resultaten. Taal wordt een middel om emoties en gedachten te benoemen, een manier om ook jezelf te begrijpen.

Jezelf tonen

Verbeelden wat men zeggen wil. Kinderen krijgen de kans te vertellen over hun ervaringen en bevindingen. Het delen van deze ervaringen met anderen maakt dat kinderen zich erin kunnen herkennen of er iets van kunnen opsteken.

*“one must
accept that
the others
don't see
what you do”*

Louise Bourgeois

Wat ze er ook uit leren is dat iedereen die zichzelf serieus neemt, zoekende en lerende is. Zelfzekerheid wordt als een belangrijk onderdeel gezien van een positieve ontwikkeling. Naast een gezonde dosis zelfreflectie, bescheidenheid, humor en vermogen tot relativeren.

Durven vallen, durven 'doen' zonder te weten waartoe het leiden zal, is cruciaal in een leerproces.

Fredun Shapur

Presenteren

We bouwen het tonen op zonder druk: individueel tussen leerkracht en kind, tussen kinderen onderling, in een klasgroep en tenslotte naar ouders of een breder publiek toe. Geregeld belichten we de makers achter de werken om applaus en complimenten te leren ontvangen.

We helpen in het presenteren en tonen. Dit impliceert een aantal praktische zaken: op hangen, rekening houden met de invloed van de directe omgeving, een passende presentatiewijze bedenken, ... Maar ook het waarom je iets wil tonen of met welke reden je iets gemaakt hebt, kan stof tot nadenken geven.

Naast de zelfgemaakte werken in het atelier kijken we hoe kunstenaars of anderen zich tonen: in musea, op podia, als schrijver, in oude en andere culturen ...

Het schetsboek wordt ingezet als veilige opstap, als studieplek, als uitschuiver, als rustmoment, als zelfreflectie, als logboek. Het is een weerspiegeling van een moment. Het toont wat kinderen bezighoudt en is daarom een waardevol document.

Marcel Broodthaers

Wie zijn 'we'?

Anke, Ann, Babette, Bram, Caroline, Deborah,
Eva, Evi, Filip, Geertje, Ines, Inge, Jana,
Kathy, Katrien, Kim, Kit-Yim, Lene, Lieve,
Lotte, Marlijn, Minske, Muriel, Bert, Sabbo,
Sarah, Sofie, Stijn, Susan, Wietse, docenten
kinderateliers

Dit is een uitgave van Academie Berchem Beeld, 2020

Niets van deze uitgave mag openbaar gemaakt of gedupliceerd worden zonder schriftelijke toestemming van de uitgever, behoudens hetgeen door de wet wordt toegestaan. De uitgever heeft er naar gestreefd auteursrechten op de illustraties te regelen volgens wettelijke bepalingen. Wie meent toch zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich alsnog tot de uitgever te wenden.

Vormgeving: Marie Sledsens
V.U. Gonda Verhaert, bedrijfsdirecteur Stedelijk Onderwijs

